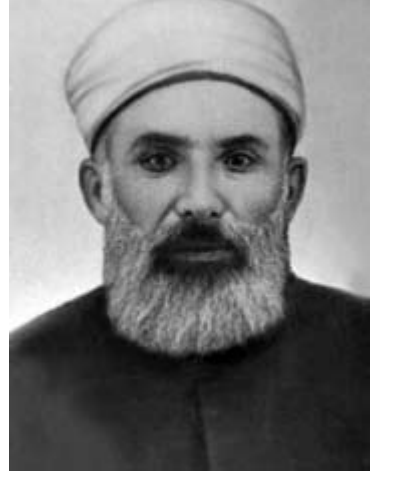

Hacı Mustafa Efendi (Mustafa Beynam) (1866-1931)

Hacı Mustafa Efendi, 1866'da Ankara'nın [Bala](#) ilçesinin Beynam köyünde doğmuştur. Babası Hacı Halil Efendi ve annesi Asiye Hanım'dır. İlköğrenimini köyünde, orta öğrenimini Bala'da ve Medrese eğitimini Konya Mecidiye Medresesi'nde tamamlayarak Müderrislik icazeti almıştır. Resmi hâl tercümesinde iyi derecede Arapça ve Farsça bildiği yer almaktadır.

Ankara [Kocabey Medresesi](#)'nde müderris olarak göreve başlayan Hacı Mustafa Efendi, bu görevde iken 23 Temmuz 1908'de [II. Meşrutiyet](#) ilan edilmiştir. 16 Kasım 1908'de Osmanlı Mebûsan Meclisi genel seçimlerine Ankara'dan aday olan Hacı Mustafa Efendi, 120 oy alarak mebus seçilmiştir. 17 Aralık 1908'de açılan 3. Osmanlı Mebûsan Meclisi'nde Ankara Mebusu olarak görev yapan Hacı Mustafa Efendi, bu yasama görevini 18 Ocak 1912'de Meclisin feshine kadar sürdürmüştür.

1912'de yapılan genel seçimlerde yeniden Ankara Mebusu olarak 4. Osmanlı Mebûsan Meclisi'ne girmeyi başaran Hacı Mustafa Efendi, 18 Nisan - 4 Ağustos 1912 tarihleri arasında Meclis'te birçok kanun görüşmesine katılmıştır. 3. ve 4. Dönem Osmanlı Mebûsan Meclisi'nde verdiği bazı önemli tavriler arasında şunlar yer almaktadır:

“Kuraklık tehlikesine karşı önlem almak amacı ile bazı nehirler yardımıyla Yeşilirmak'tan Kazabad Ovası'na kanal vasıtası ile arazi sulamasına dair tavr; Hürriyetin ilanını fırsat bilen zararlı kişilerin artmakta bulunan tecavüzlerini engellemek amacıyla her şehirde bu tarz kişilerden birkaçının idamının gerekliliği ile ilgili tavr; Kızılırmak üzerinde inşa edilen demir köprü inşaatında vuku bulan hırsızlıklar ile ilgili tavr”

Ankara, coğrafi olarak Anadolu'nun merkezinde ve ticaret yollarının geçiş güzergâhları üzerinde bulunmaktadır. Tiftik keçisi yetiştiriciliğinde uzmanlaşan Ankara'da, bu keçilerden elde edilen ve tiftikten dokunan bir kumaş olan sofun şehrin ekonomik ve sosyal hayatında önemli bir yeri bulunmaktadır. Ankara'da sof üretimi, yerli ve yabancı tüccarları bu şehirde ticari faaliyetlerde bulunmaya sevk etmiş ve şehri önemli bir ticaret merkezi haline getirmiştir. Ancak 19. yüzyılın başlarından itibaren Ankara'da sof ticaretinden elde edilen gelirlerde azalmalar yaşanmış ve artık sof üretmek yerine ham tiftik ihracına başlanmıştır.

Ankara'da sof ticaretinin yeniden canlandırılması için Ankara Mebusu Mustafa Efendi ve arkadaşları, Osmanlı Mebûsan Meclisi'ne *damızlık tiftik keçilerinin ihracatına yasak getirilmesiyle* ilgili bir önerge vermişlerdir. Hacı Mustafa Efendi, verilen önergede şu hususlara değinmiştir:

“Ankara ili ve çevresindeki Kastamonu ve Konya illerinin en önemli geçim kaynağı olan tiftik keçilerinin yabancı

devletlere ihracına izin verilmesinden ötürü söz konusu ticarete oldukça büyük sekteler yaşanılmış ve kıyyesi (1282 gram) elli kuruş ederken on kuruşa kadar düşmüştür. Bunun yaşandığı sürede hükümet bu duruma öncelik vermiş ve bu keçilerin ihraç edilmesine sınırlama getirmişti. Ancak Meşrutiyet ilan edildikten sonra bu konuya gereken hassasiyet gösterilmediğinden ötürü tiftik keçilerinin ihracatı tekrar başlamıştır ve bu durum yöre halkına ciddi sıkıntılar yaşatmaktadır. Söz konusu mağduriyetin önüne geçilmesi için damızlık tiftik keçilerinin ihracatına yasak getirilmesi hakkında bir kanun taslağı hazırlanarak kabul edilmesini rica ederiz.”

Ankara Mebusu Hacı Mustafa Efendi'nin verdiği önergelerden birisi de Ankara'nın dâhil ve haricinde yaygın halde bulunan frenginin tedavisi için, inşasına başlanmış bulunan frengi hastanesinin bir an önce tamamlanmasına yöneliktir. Hacı Mustafa Efendi, 3. ve 4. Osmanlı Mebûsan Meclisi döneminde Ankara ve çevresinde yer alan sorunları, Meclis gündemine taşıyarak bu sorunların çözümüne yönelik önergeler vermiştir. Ayrıca, Meclis'te genel olarak aktif bir görüntü çizmiş özellikle bütçe ile ilgili Meclis oturumlarında birçok vekille tartışmaya girerek kendi fikirlerini beyan etmiştir.

4. Osmanlı Mebûsan Meclisi, 5 Ağustos 1912'de feshedilmiş ve mebusluğu sona eren Hacı Mustafa Efendi, Ankara'da ki müderrislik görevine geri dönmüştür. Birinci Dünya Savaşı sonrasında başlayan Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın örgütlenme aşamasında, Kuvayı Milliye hareketini destekleyenler arasındadır. Özellikle Millî Mücadele'ye maddi ve manevi destek sağlamak amacıyla 5 Ekim 1919'da Namazgâh Tepe'de Ankara halkına verdiği Cuma hutbesi son derece önemlidir. Mustafa Efendi, hutbede ülkenin içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan bahsederek, ailelerin namus ve şerefının, vatanın, milletin ve dinin haysiyetinin ancak birlik ve beraberlikle, silah yoluyla kurtuluşun mümkün olacağını dile getirmiş, Türk bayrağını öperek tüm milleti düşmanlarla mücadeleye davet etmiştir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Ankara Şubesi'nin kurucuları arasında yer almıştır. Ankara Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Müftü Rifat Börekçi başkanlığında Ömer Mümtaz Bey, Ekrem Engür, Kütükçüzade Ali, Çayıroğlu Hilmi, Çakallı Hacı Süleyman Efendi ve Beynamlı Hacı Mustafa Efendi'den oluşan bir heyet tarafından Kasım 1919'da kurulmuştur.

Hacı Mustafa Efendi, İstanbul'un zararlı fetvalarına karşı Ankara Müftüsü Mehmet Rifat Hoca tarafından hazırlanan Ankara Fetvasını imzalayan 153 aydın din adamından birisidir. 16 Mart 1920'de İstanbul'un İtilaf devletleri tarafından resmen işgali sonrasında Ankara'da açılacak olan Büyük Millet Meclisi'ne Ankara Mebusu olarak seçilmiştir. Çoğunluğun rızasını alarak Meclis'e giren beş Ankara mebusunun isimleri ve aldıkları oy sayısı şu şekildedir: *“Mustafa Kemal Paşa - 140 oy; Ali Fuat Paşa - 132 oy; Kınacı-zade Şakir Efendi - 122 oy; Beynamlı Hacı Mustafa Efendi - 80 oy; Şeyh-zade Şemsettin Efendi - 79 oy”*

23 Nisan 1920'de Birinci TBMM'nin açılış töreninde yer alan Hacı Mustafa Efendi, Meclis çatısı altında 11 Ağustos 1923 tarihine kadar görev yapmıştır. Bu süre zarfında TBMM bünyesi altında tartışılan askeri, ekonomik, sosyolojik, ilmi ve dini tartışmalara aktif olarak katılarak düşüncelerini beyan etmiş ve İrşad, Şeriye ve Evkaf Komisyonlarında görev almıştır. 23 Ağustos-13 Eylül 1921 tarihleri arasında gerçekleşen Sakarya Meydan Muharebesi sırasında askerin moralini yüksek tutmaya memur edilen İrşad Heyeti'nde görev yapmıştır. *“Heyet-i Nasiha”* olarak Batı cephesini ziyarette bulunmuş ve cephede askerlere hitaben konuşma gerçekleştirmiştir. Aynı günlerde Ankara'da Namazgâh Tepe adı verilen Halkevi sahasında Cuma hutbesini vermiş ve halkı yaptığı konuşma ile aydınlatarak Milli Mücadeleye davet etmiştir.

Ulusal Bağımsızlık Savaşı, 11 Ekim 1922’de imzalanan Mudanya Ateşkes Antlaşması ile sona ermiştir. Lozan Barış Görüşmeleri öncesi 1 Kasım 1922’de Saltanat kaldırılmış ve 4 Kasım 1922’de İstanbul Hükümeti’nin son Sadrazamı Ahmet Tevfik (Okday) Bey, istifasını Padişah VI. Mehmet Vahdettin’e sunmuştur. Yaşanan bu gelişmeler üzerine 16 Kasım 1922’de Vahdettin, İngiliz İşgal Kuvvetleri Komutanı General Harrington’a bir sığınma mektubu göndermiş ve İngilizler 17 Kasım’da Padişah Vahdettin ve beraberindekileri İstanbul’dan uzaklaştırmışlardır. Halife Vahdettin’in ülkeyi terk etmesi üzerine TBMM, o makama 18 Kasım 1922’de Osmanlı Hanedanının en yaşlı üyesi olan Abdülmecit Efendi’yi seçmiştir.

Ankara Mebusu Hacı Mustafa Efendi, 20 Kasım 1922’de Halife Abdülmecit Efendi’ye kutsal emanetleri teslim eden ve TBMM adına görevini kutlayan heyette yer almıştır. Birinci TBMM kürsüsünden çeşitli konularda ikisi gizli oturumda olmak üzere yaklaşık 50 konuşma gerçekleştiren Hacı Mustafa Bey, bu faaliyetlerinin yanı sıra beş soru, iki gensoru önergesi ve bir kanun önerisi vermiştir. Birinci Meclis’te “*Beynamlı Hacı Mustafa Efendi*” olarak anılmaktadır.

Hacı Mustafa Efendi, aynı bölgeden mebus olmasının da etkisiyle Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa ile yakın ilişkiler kurmuş ve TBMM’deki tartışmalarda Mustafa Kemal’i destekleyici konuşmalar yapmıştır. Ancak doğru olduğuna inanmadığı konularda da muhalif bir görüntü çizmekten kaçınmamıştır. Özellikle Mustafa Kemal Paşa’ya geniş yetkiler veren Başkomutanlık Yasası’na kabul oyu vermiş ama Başkomutanlık süresinin üç ay daha uzatılması ile ilgili teklife Meclis’te çekimser oy kullanan az sayıdaki vekilden birisi olmuştur.

TBMM’de mebusluk görevi sona erdiğinde 1 Kasım 1923’te Ankara Dar’ül hilafe Medresesi’ne müderris olarak atanmıştır. 3 Mart 1924’te Tevhid-i Tedrisat Kanunu çerçevesinde Medreselerin kapatılması üzerine 14 Eylül 1925’te Ankara Vaizliğine getirilmiş ve 16 Aralık 1926’da Diyanet İşleri Başkanlığı Müşavere Heyeti Azalığı (Danışma Kurulu Üyeliği) görevlerinde bulunmuştur. Bu görevi sırasında 25 Ekim 1931’de Ankara’da vefat etmiştir. Evli ve üç çocuk babası olan Beynamlı Hacı Mustafa Efendi’nin ailesi, 21 Haziran 1934 tarihli Soyadı Kanunu ile “*Beynam*” soyadını almıştır.

Birinci Dünya Savaşı’nda bir oğlunu şehit ve diğerini hastalıktan kaybeden Hacı Mustafa (Beynam) Efendi’nin “*Buhari Şerif Tercümesi*” isimli bir eseri mevcuttur.

Necdet AYSAI

KAYNAKÇA

“Hacı Mustafa Efendi (Mustafa Beynam)”, **TBMM Albümü 1920-2010**, 1. Cilt, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010, s. 11.

AKMAN, Zekeriya, “Beynamlı Hacı Mustafa Efendi’nin Hayatı ve TBMM’deki Faaliyetleri”, **Jass Studies- The Journal of Academic Social Science Studies**, S 76, 2019, s. 507-520.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi: Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923**, III. Cilt, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 1994, s. 79-80.

T.B.M.M. Arşivi, TBMM Azasının Tercüme-i hal Kâğıdı Örneği, Sicil No. 17.

Meclis-i Mebûsan Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 1, C 1, 11 Kânunusani 1325 (1909).

Meclis-i Mebûsan Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 2, C 2, 16 Kânunusani 1325 (1909).

TBMM Zabıt Ceridesi, Birinci Dönem, Birinci Yasama Yılı, C 8, 149. İçtima, 12 Şubat 1921, Cumartesi, s. 194.

28/10/2024 tarihinde

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/haci-mustafa-efendi-mustafa-beynam-1866-1931/?pdf=7349> adresinden erişilmiştir